

MIKOŁAJ TRUSZKOWSKI  
STUDENT, UNIwersYTET ŁÓDZKI  
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-4262-5776](https://orcid.org/0000-0002-4262-5776)

ADAM JERZY BIAŁAS  
DR HAB., PROF. UM W ŁODZI, UNIwersYTET MEDYCZNY W ŁODZI;  
STUDENT, UNIwersYTET ŁÓDZKI  
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-3501-167X](https://orcid.org/0000-0002-3501-167X)

## *Doktrynalne koncepcje unifikacji prawa w okresie II Rzeczypospolitej na łamach warszawskich czasopism prawniczych*

1. Wprowadzenie; 2. Chaos prawny po odzyskaniu niepodległości w świetle doniesień doktryny;
3. Koncepcje unifikacji prawa; 4. Oczekiwania wobec Sejmu Ustawodawczego i organów państwa;
5. Podsumowanie.

### 1

Po odzyskaniu niepodległości na terenach Rzeczypospolitej obowiązywało łącznie pięć systemów prawnych – austriacki, pruski, rosyjski, francuski, a także, na terenach Spiszu i Orawy, węgierski. Stan prawny i faktyczny w ówczesnej Polsce determinował konieczność zachowania obowiązującego prawa zaborców, jednakże z założeniem tymczasowości tego rozwiązania<sup>1</sup>. Ujednolicenie prawa i budowa rodzimego jednolitego ustawodawstwa stanowiły zatem nie tylko jedno z fundamentalnych zadań politycznych, ale także olbrzymie wyzwanie przed nowo kształtującymi się organami władzy państwowej w odrodzonej Rzeczypospolitej.

Partykularyzm prawny, a więc obowiązywanie na terytorium państwa kilku systemów prawnych, stanowił przyczynę przeprowadzenia działań kodyfikacyj-

<sup>1</sup> J. Markiewicz, *Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego i jego twórcy w okresie międzywojennym 1919–1939 (Wybrane zagadnienia)*, „Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2010, t. 3, s. 113; L. Górnicki, *Założenia i koncepcja kodyfikacji prawa w II RP*, „Prawo i Więź” 2022, nr 4, s. 619.

nych w zakresie prawa prywatnego oraz publicznego. Przed Sejmem Ustawodawczym stało poważne zadanie, jakim było stworzenie podstaw ustrojowych państwa. Dla pełniejszego poznania kontekstu historyczno-prawnego unifikacji prawa tego okresu ważnym źródłem są artykuły publikowane na łamach czasopism prawniczych – „Gazety Sądowej Warszawskiej”, „Kwartalnika Prawa Cywilnego i Karnego” i „Palestry” – będące głównym przedmiotem analizy niniejszego opracowania<sup>2</sup>. Przedstawiciele środowiska prawniczego (zarówno teoretycy, jak i praktycy) zawarli w nich szereg wypowiedzi mających charakter trafnych postulatów, ale także wskazówek, w postaci projektów aktów prawnych dla ustawodawcy, jak należało rozwiązać ten problem<sup>3</sup>. Większość z nich, słusznie z punktu widzenia historii prawa, sądziła, że konieczne było zaangażowanie najwybitniejszych prawników dla stworzenia spójnego i jednolitego prawa.

## 2

Zderzenie różnych systemów prawnych oraz obfitość różnorodnych aktów normatywnych wywołały stan chaosu prawnego w niepodległej Polsce. Wielu przedstawicieli doktryny, publikujących w warszawskich czasopismach prawniczych, przytaczało liczne przykłady z różnych dziedzin prawa oraz różne techniki prawodawcze, podkreślając konieczność możliwie jak najszybszej unifikacji prawa. Organy władzy państwowej, obciążone bieżącymi problemami, nie były w stanie dokonać systematyzacji zbiorów aktów prawnych obowiązujących na terytorium Polski. Co więcej, różnice społeczne i gospodarcze pomiędzy poszczególnymi regionami państwa znacząco utrudniały realizację tego niezwykle skomplikowanego zadania<sup>4</sup>.

Na kształtowanie się systemu gospodarczego Polski w okresie międzywojennym wpływały zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Wewnętrznym determinantem o kluczowym znaczeniu było znaczące zróżnicowanie

<sup>2</sup> Ze względu na obfitość źródeł autorzy poddali analizie, biorąc pod uwagę łatwość dostępu, najważniejsze zdigitalizowane czasopisma prawnicze wydawane w przedwojennej Warszawie. Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do pogłębionej dyskusji na temat początków dziejów Komisji Kodyfikacyjnej II RP.

<sup>3</sup> Zob. A. Redzik, *Czasopisma prawnicze a unifikacja prawa w Polsce międzywojennej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. 25, nr 3, s. 798.

<sup>4</sup> J. Kaczkowski, *Ustawodawstwo a prawnicy*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 1, s. 2; W. Makowski, *W sprawie ujednostajnienia ustawodawstwa*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 2–3, s. 13; X. Fierich, *Kilka uwag w sprawie obecnych zadań ustawodawstwa polskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 15, s. 141; F. Bossowski, *O naszych najbliższych zadaniach ustawodawczych*, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” 1919, R. 2, z. 1, s. 119–123.

obszarów ziem Polski na poszczególnych terenach pozaborczych, w tym m.in. znaczne zniszczenia będące efektem działań wojennych, ale także wyjściowo niejednolite poziomy rozwoju gospodarczego czy, spowolniające początki przemian, niekonsekwentne próby odejścia od wprowadzonego przez zaborców etatyzmu. Istotnymi czynnikami zewnętrznymi były natomiast globalne procesy społeczno-gospodarcze toczące się na przełomie XIX i XX w., w tym przepływ kapitału, rozwój kapitalizmu i imperializmu, przechodzenie od wolnej konkurencji do monopolizacji czy nawrót do protekcjonizmu<sup>5</sup>.

Z kolei jako przykład panującego ówczasie chaosu prawnego należy wskazać m.in., że na ziemiach zaboru austriackiego i pruskiego nie istniały tak nieprzejrzyste stosunki serwitutowe jak na obszarze byłego Królestwa Polskiego, które zdaniem Józefa Kaczkowskiego nie zostały jednolicie uregulowane ze względów politycznych. Doraźnym remedium (w szczególności na terenie byłej Kongresówki), według przedstawicieli doktryny, miało być uporządkowanie i przetłumaczenie przepisów prawa rosyjskiego, które obowiązywały i odnosiły się do tego terytorium. Postulowano, aby tymczasowo rząd w drodze dekretów uchwalał akty prawne, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania władzy państwowej, a które nie mogą być jednolite w skali kraju. W opinii polskich jurystów posiłkowanie się w sprawach bieżących tekstami aktów prawnych w językach obcych byłoby szkodliwe dla państwa polskiego<sup>6</sup>. Utrudniałoby to jednolitość stosowania prawa, jak również osłabiałoby pozycję państwa.

Także różnorodność źródeł prawa karnego w odrodzonym państwie polskim powodowała dotkliwe skutki prawne. Otóż ten sam stan faktyczny mógł posiadać różne kwalifikacje prawne. Na przykład na mocy §135 ust. 2 ustawy karnej austriackiej o zbrodniach, występkach i przekroczeniach<sup>7</sup>, a także art. 455 pkt. 13 kodeksu karnego rosyjskiego<sup>8</sup> zabójstwo dokonane w trakcie rozboju uznawane

<sup>5</sup> S. Swadźba, *System gospodarczy Polski w latach 1918–2018*, „Optimum. Economic Studies” 2019, nr 1(95), s. 21–22.

<sup>6</sup> J. Kaczkowski, *op. cit.*, s. 2; W. Makowski, *op. cit.*, s. 14; M. Krzesimowski, *Nieco o naszej działalności prawodawczej*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 46, s. 362–363; J. Przeworski, *Nowelizacja, czy wyczekiwanie nowej kodyfikacji*, „Palestra” 1924, nr 6–7, s. 334; zob. L. Górnicki, *Założenia i koncepcja...*, *op. cit.*, s. 621.

<sup>7</sup> Ustawa karna austriacka o zbrodniach, występkach i przekroczeniach z dnia 27 maja 1852 No 117 DPP, obowiązująca w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie i we Lwowie oraz Sądu Okręgowego w Cieszynie, przeł. na jęz. pol. oraz zaopatrzył przeglądem orzecznictwa i ustawodawstwa pol. J. Przeworski, Nakładem Księgarni F. Hoesicka, Warszawa 1924.

<sup>8</sup> Kodeks Karny z r. 1903 (przekład z rosyjskiego) z uwzględnieniem zmian i uzupełnień obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 1 maja 1921 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 1922.

było za zabójstwo, podczas gdy § 251 kodeksu karnego niemieckiego kwalifikował ten czyn jako rozbój<sup>9</sup>.

Warto wspomnieć także o trudnościach w zakresie techniki prawodawczej, w szczególności o etapie promulgacji aktu prawnego w danym dzienniku urzędowym. Na obszarze zaboru pruskiego i austriackiego przepisy z niewielką trudnością można było odnaleźć w danym dzienniku promulgacyjnym, z kolei najniższy poziom usystematyzowania systemu prawnego pod tym względem panował na terenie byłej Kongresówki, ponieważ po powstaniu styczniowym w ramach zniesienia autonomii Królestwa Polskiego prawodawstwo polskie zostało całkowicie podporządkowane rosyjskiemu. Przepisy prawne odnoszące się do obszaru Królestwa Polskiego publikowano bowiem w *Свод законов Российской империи* (*Zbiorze praw Imperium Rosyjskiego*). Ponadto obowiązywało wiele przepisów z czasów Księstwa Warszawskiego; akty prawne dotyczące tego tworu państwowego opublikowane zostały w Dzienniku Praw Królestwa Polskiego, a także w innych dziennikach urzędowych. Spowodowało to niezwykłą trudność w stwierdzeniu, które z przepisów obowiązują, a które utraciły moc obowiązującą. Trudno nie zgodzić się zatem z opinią Kaczkowskiego, który dosadnie podkreślał panujący chaos prawny, stwierdzając, że „[...] stało się trudnem do orzeczenia, które dawne przepisy obowiązywały, które z nowych dotyczyły jedynie cesarstwa a nie Królestwa”<sup>10</sup>. Ponadto w wielu instytucjach rządowych korzystano ze starych wydawnictw aktów prawnych, które nie uwzględniały prawodawstwa zaborczego z ostatnich lat<sup>11</sup>.

W celu uniknięcia kolizji prawa Ksawery Fierich wykluczał korzystanie, tak jak to było w przeszłości, z międzynarodowego prawa prywatnego (w szczególności z zasady odwetu). W opinii Fryderyka Zolla spowodowałoby to mniejszą ochronę praw obywateli. Fierich zauważał, że kwestiami pierwszorzędnymi do ujednoczenia są instytucje prawne, takie jak prawo ubogich, moc dowodowa dokumentów publicznych i prywatnych, ale także właściwość miejscowa sądów. Te zagadnienia są bowiem niezbędne do życia społecznego i politycznego państwa. Również w każdym z byłych zaborów inaczej określono zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych, a więc atrybuty podmiotów prawa niezbędne do funkcjonowania jednostki w państwie. Dawni rektorzy Uniwersytetu Jagiellońskiego postulowali stworzenie norm prawnych, pozwalających na doraźne współzycie między dzielnicami państwa, nazwanych prawem międzydzielnicowym. W zakresie pojęć

<sup>9</sup> Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r. z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami po roku 1918 wraz z ustawą wprowadczą do Kodeksu karnego dla Związku Północno-Niemieckiego (Rzeszy Niemieckiej) z dnia 31 maja 1870 r., przekł. urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa b. Dzielnic Pruskiej, Spółka Pedagogiczna, Poznań 1920.

<sup>10</sup> J. Kaczkowski, *op. cit.*, s. 2.

<sup>11</sup> *Ibidem*, s. 2–3.

prawa cywilnego odmienny wniosek sformułował Walerian Rogojski. W jego opinii podstawowe pojęcia tej gałęzi prawa, niezależnie od różnorodności kodyfikacji zaborczych, są „prawie jednakowe”<sup>12</sup>.

Chcąc uświadomić organom władzy państwowej potrzebę pilnego ujednoczenia prawa, na łamach warszawskich czasopism prawniczych publikowano przykłady kolizji prawnych w zakresie jego stosowania przez sądy, w szczególności w sferze prawa małżeńskiego i opiekuńczego. Jedną ze spraw dotyczyła ustanowienia kuratora dla dziesięcioletniej Stefanii urodzonej we wsi Charasiewice w Królestwie Polskim, która miała dziecko z Kazimierzem ze Zbaraża położonego w dawnym zaborze austriackim. Tamtejszy sąd powiatowy zwrócił się do sądu okręgowego w Warszawie w celu ustanowienia dla kobiety kuratora, który miał udzielić zgody na zawarcie małżeństwa. Sąd warszawski stwierdził, że Kodeks cywilny z 1825 r. nie przewidywał takiego postępowania w tym przedmiocie, bowiem zakładał instytucję opiekuna (który mógłby wyrazić zgodę na zawarcie małżeństwa) ustanawianego przez radę rodzinną. Sprawę komplikował fakt, że wieś pochodzenia kobiety nie znajdowała się w wykazie miejscowości Królestwa Polskiego. W związku z tym sąd okręgowy zwrócił akta sprawy sądowi w Zbarażu<sup>13</sup>.

Także egzekucja wyroku pomiędzy byłym zaborem austriackim a Królestwem Polskim była szczególnie utrudniona. Przyczyną takiego stanu rzeczy były różnice prawne – w Galicji wykonanie wyroku następowało na wniosek powoda, który składał wniosek o dozwolenie egzekucji „do wysokości zasądzonej wyrokiem

<sup>12</sup> X. Fierich, *Kilka uwag...*, op. cit., s. 142–143; F. Zoll, *Nasze zadania najbliższe w dziedzinie międzynarodowego i międzydzielnicowego prawa prywatnego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 23, s. 231; W. Rogojski, *Kilka uwag o źródłach, kodyfikacji i układzie nowego kodeksu cywilnego polskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 19, s. 154. Szerzej o kodyfikacji prawa cywilnego zob. L. Górnicki, *Metoda opracowania i koncepcja kodeksu zobowiązań z 1934 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2008, nr 305, s. 79–94; idem, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Kolonia Limited, Wrocław 2000, s. 529; idem, *Rola parlamentu w powstaniu i działalności Komisji Kodyfikacyjnej II RP w zakresie kodyfikacji prawa prywatnego*, [w:] *Zgromadzenia stanowe i organy przedstawicielskie w dziejach. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Józefowi Ptakowi*, red. J. Koredczuk, P. Wiązek, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 149–193; R. Jastrzębski, *Kodyfikacja i unifikacja polskiego prawa czekowego*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, t. 10, s. 100–117.

<sup>13</sup> [M.] Krzesimowski, *Kolizje pomiędzy prawem cywilnym różnych dzielnic*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 1, s. 3; T. Bujak, *Z praktyki międzydzielnicowego prawa małżeńskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1923, R. 51, nr 51, s. 473–475; F. Fierich, *Rzut oka na najważniejsze zadania prac kodyfikacyjnych*, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” 1919, R. 2, z. 4, s. 456; D. Wiśniewska-Józwiak, *Unieważnienie małżeństwa i jego skutki majątkowe w świetle prawa o małżeństwie z 1836 r.*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2011, t. XIV, s. 135.

sumy”. Jeśli dłużnik mieszkał w Warszawie, sąd galicyjski odsyłał ostemplowany wniosek do sądu okręgowego w stolicy państwa, który z kolei zwracał ów dokument sądowi w Galicji bez wykonania. Wyroki na obszarze byłej Kongresówki wykonywało się na podstawie tytułu wykonawczego wydawanego przez sąd, a nie na wniosek powoda. Prawnicy, szukając rozwiązania, postulowali, aby sąd galicyjski zastępował ten dokument kopią wyroku wraz z zaświadczeniem, że wyrok podlega wykonaniu<sup>14</sup>.

### 3

Na łamach warszawskich czasopism prawniczych toczyła się żywa dyskusja nad metodami unifikacji przepisów. Z analizy poglądów przedstawiciele doktryny prawniczej, w szczególności późniejszego ministra sprawiedliwości i marszałka Sejmu RP Wacława Makowskiego, można wyróżnić dwie strategie ujednoczenia prawa – teoretyczną (dłuższą) i praktyczną (doraźną). Pierwsza z nich, którą miałyby się zająć środowisko akademickie, miała polegać na wskazaniu wytycznych i kierunków tego procesu. Środowisko prawnicze zaangażowane na tej płaszczyźnie miało pracować nad stworzeniem nowego systemu prawnego obowiązującego na ziemiach polskich przez przygotowanie projektów kodyfikacji<sup>15</sup>.

Polscy juryści zdawali sobie jednak sprawę, że do zakończenia prac w ramach strategii teoretycznej potrzeba czasu. W związku z tym druga strategia (praktyczna) ukierunkowana była na doraźne i szybkie przystosowanie prawa do życia codziennego organów państwa i obywateli. Wyrażono także postulat utworzenia przez ustrojodawcę aparatu państwowego, zapewniającego jego prawidłowe funkcjonowanie w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym. Należy podkreślić, że w opinii prawników zadanie to powinno być nadzorowane przez rząd, a nie pozostawione „prywatnej inicjatywie uczonych”. Zapewniłoby to koordynację prac w ramach komisji kodyfikacyjnej i pozwoliłoby zachować spójność między kolejnymi projektami legislacyjnymi. Warto podkreślić, że niektórzy autorzy na łamach czasopism prawniczych publikowali własne projekty aktów prawnych, które pozwoliłyby na chwilowe ujednoczenie prawa w państwie<sup>16</sup>.

Ponadto w środowiskach prawniczym i parlamentarnym postulowano utworzenie jednej, odrębnej instytucji, która podjęłaby się zadania skoordynowania prac nad unifikacją w ramach każdej gałęzi prawa. W doktrynie zauważano, że

<sup>14</sup> W. Krz., *Na tle różnic w prawodawstwach dzielnicowych*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 29, s. 235.

<sup>15</sup> J. Kaczkowski, *op. cit.*, s. 2; W. Makowski, *op. cit.*, s. 14.

<sup>16</sup> W. Makowski, *op. cit.*, s. 14; T. Stożkowski, *Projekt dwóch potrzebnych ustaw*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1923, R. 51, nr 31, s. 269–272; J. Przeworski, *op. cit.*, s. 329.

w przypadku powołania kilku organów (np. w ramach ministerstw) mogło dojść do otrzymania kilkunastu, sprzecznych ze sobą koncepcji prawa stanowionego, co pogłębiłoby chaos prawny. Również zlecenie urzędowi administracji rządowej dodatkowego zadania w postaci przygotowania projektów ustaw ujednociających prawo, spowodowałoby zablokowanie bieżących prac w ministerstwach. Wyzwania (określenie ustroju państwa i administracji, a także nauka życia publicznego) stojące przed Sejmem Ustawodawczym, w opinii doktryny, nie pozwalały mu rozpocząć natychmiastowych prac w zakresie scalenia prawodawstwa. Z kolei utworzenie jednej instytucji pozwoliłoby określić plany długoletnich prac kodyfikacyjnych. Projekt ustawy w sprawie powołania Stałej Komisji Kodyfikacyjnej opublikowano na łamach „Gazety Sądowej Warszawskiej” już w 1919 r.<sup>17</sup>

Makowski uważał, że w czasie wydawania przez rząd dekretów, których zadaniem byłoby doraźne dostosowanie prawa do codziennego życia, równoległe powinny być prowadzone prace unifikacyjne w ramach wspomnianej instytucji, nie tylko niezależnie od danej opcji politycznej sprawującej władzę, ale także uwzględniając ogólne zasady prawa. W skład owego organu, odrębnego od władzy publicznej, wchodziłoby najwybitniejsi przedstawiciele środowiska prawniczego II RP. Ich zadaniem byłoby sprawowanie pieczy nad zasadami techniki prawodawczej (w szczególności w zakresie struktury aktów prawnych), jak również opiniowanie projektów aktów normatywnych (powinny uzyskać sankcję kierownika owego organu unifikacyjnego)<sup>18</sup>.

Według Makowskiego Stała Komisja Kodyfikacyjna miałaby być podzielona na komisje, które obradowałyby pod przewodnictwem wybitnego znawcy danej gałęzi prawa. Należy podkreślić, że miejscem obrad nie byłaby tylko Warszawa, ale także inne główne miasta II RP – Kraków, Lwów czy Poznań. Miałyby one pełnić funkcję miejsc posiedzeń roboczych, podczas których przygotowywano by projekty aktów prawnych. W Warszawie (ze względu na siedziby ministerstw) odbywałyby się zebrania kierowników komisji z kierownikiem instytucji. Dzięki temu chciano zaangażować większość środowiska prawniczego w proces tworzenia prawa, przy czym prawo to osiągałoby bardzo wysoki poziom precyzyjności

<sup>17</sup> W. Makowski, *op. cit.*, s. 14; X. Fierich, *Kilka uwag...*, *op. cit.*, s. 142; S. Bzowski, *Głos w sprawie ustawowego zjednoczenia wszystkich dzielnic Polski*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 18, s. 175; *Wniosek nagły posła d-ra Zygmunta Marka i tow. w sprawie powołania do życia komisji dla stworzenia jednolitego ustawodawstwa w Państwie Polskiem*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 15, s. 152; A. Redzik, *op. cit.*, s. 800–801; A. Pasek, *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej jako przykład instytucji działającej pro publico bono*, [w:] *Pro publico bono – idee i działalność*, red. M. Marszał, J. Przygodzki, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, s. 171–173.

<sup>18</sup> W. Makowski, *op. cit.*, s. 14–15; X. Fierich, *Kilka uwag...*, *op. cit.*, s. 142.

i pewności. Wielu jurystów zdawało sobie sprawę, że prace nad stworzeniem nowego, jednolitego prawa zajmą kilka lat, jednak Sejm Ustawodawczy i administracja rządowa same nie osiągnęłyby takich efektów bez zaangażowania się wybitnych przedstawicieli doktryny<sup>19</sup>.

#### 4

Gdy 10 lutego 1919 r. Tymczasowy Naczelnik Państwa, Józef Piłsudski, rozpoczął pierwsze posiedzenie Sejmu Ustawodawczego, w środowisku jurystów toczyła się intensywne debata dotycząca polskiego parlamentu. Doktryna prawnicza wysuwała kilka głosów krytycznych, ale także postulatów względem powojennego polskiego parlamentu. Kaczkowski na łamach „Gazety Sądowej Warszawskiej” upomniał stronnictwa polityczne, że na listach wyborczych do organu władzy ustawodawczej, na którym ciążył obowiązek ujednoczenia prawa państwowego, nie znaleźli się prawnicy. Podkreślał on, odwołując się do historii prawa polskiego (m.in. ustawy hipotecznej z 1818 r.), że akty normatywne spełniające warunek stałości prawa powstawały przede wszystkim dzięki udziałowi w pracach prawodawczych „najlepszych sił prawniczych w kraju”. Integracja teoretyków i praktyków prawa z legislaturą umożliwiła osiągnięcie wysokiego poziomu uzasadnienia do uchwalanej ustawy, które z kolei pozwalało na lepsze odczytywanie intencji ustawodawcy (choćby w zakresie wykładni funkcjonalnej, gdzie *ratio legis* odgrywa kluczową rolę przy wyprowadzaniu normy prawnej z treści przepisów)<sup>20</sup>.

Kaczkowski określił także główne zadania Sejmu Ustawodawczego, który przede wszystkim powinien uregulować kwestie ustrojowe nowo odrodzonego państwa, a następnie przystąpić do ujednoczenia „uchwał z zakresu polityki zagranicznej”. Podkreślał, że w ciągu stu dwudziestu trzech lat ziemie polskie uzależnione były od różnych podmiotów prawa międzynarodowego, dlatego należałoby unormować kwestie związane z relacjami z innymi państwami. Według tego przedstawiciela doktryny najtrudniejszym zadaniem była reforma ustroju wewnętrznego, gdyż stosowanie w obrębie całego państwa prawa zaborców spowodowałoby zaprzeczenie podstawowej zasady prawa – zasadzie spójności. Wyraził wobec tego oczekiwanie, aby w pracach nad tymi zadaniami wzięli udział najwybitniejsi prawnicy ze wszystkich ziem polskich<sup>21</sup>.

<sup>19</sup> W. Makowski, *op. cit.*, s. 15; X. Fierich, *Kilka uwag...*, *op. cit.*, s. 141; S. Bzowski, *op. cit.*, s. 174; M. Krzesimowski, *Nieco o...*, *op. cit.*, s. 362.

<sup>20</sup> J. Kaczkowski, *op. cit.*, s. 2.

<sup>21</sup> *Ibidem*.

Przedstawiciele doktryny zwracali uwagę na różne problemy ówczesnego prawodawstwa. Niektórzy prawnicy akcentowali problem wadliwości procedury ustawodawczej, która skutkowała brakiem komunikacji pomiędzy odpowiednimi ministerstwami; z kolei Ministerstwo Sprawiedliwości powinno odgrywać znaczącą rolę w procesie ujednoczenia prawa. Ponadto w procesie tworzenia prawa organy władzy państwowej pierwotnie nie korzystały z pomocy środowiska prawniczego (co w opinii jurystów było standardem na Zachodzie), lecz czerpały wyraźne wzorce (niejednokrotnie wprost przytaczając dane przepisy) z uregulowań zaborczych. Spotykało się to z wyraźną krytyką niektórych przedstawicieli doktryny. W ich przekonaniu doprowadziło to do pogłębiającego się chaosu prawnego, a nowo tworzone przepisy oderwane były od ogólnych zasad prawodawstwa<sup>22</sup>.

Poza tym w opinii Fiericha scalenie zarówno odrębnych ustrojów sądownictwa powszechnego i administracyjnego, jak i różniących się od siebie przepisów dotyczących postępowań przed organami władzy publicznej, miało być pilnym zadaniem Sejmu Ustawodawczego, bowiem w celu unifikacji tych przepisów prawnych konieczne było wydanie aktu prawnego w randze ustawy. Także Zoll, na przykładzie sprawy z zakresu prawa międzynarodowego prywatnego, podkreślał, że ujednoczenie prawa formalnego ułatwiłoby „zadanie sędziom” w zakresie jego stosowania. Sędzia musiał zbadać prawa obywatela polskiego, a także jego przynależność dzielnicową, ponieważ była ona konieczna do określenia prawa międzynarodowego prywatnego obowiązującego w danej części kraju<sup>23</sup>.

Z kolei dla Stanisława Bzowskiego priorytetową do ujednoczenia dziedziną było prawo o notariacie, gdyż akt notarialny musiał być jednakowy w obrębie państwa, także ze względu na brak ówczesnego uregulowania mocy dowodowej dokumentów publicznych. Uważał on, że unifikacja w tym zakresie jest łatwiejsza niż w pozostałych gałęziach prawa, ponieważ we wszystkich zaborach funkcję notariuszy pełnili głównie Polacy. Wyraził także nadzieję, że „siły fachowe” poświęcą czas na stworzenie ustawy notarialnej, a powiązanie tej dziedziny z opłatami na rzecz organów władzy publicznej pozwoliłoby na unifikację ustawy o opłatach stemplowych<sup>24</sup>.

<sup>22</sup> *Ibidem*, s. 3.

<sup>23</sup> X. Fierich, *Kilka uwag...*, *op. cit.*, s. 143; F. Zoll, *op. cit.*, s. 232.

<sup>24</sup> S. Bzowski, *op. cit.*, s. 174–175.

## 5

Jak słusznie zauważają Adam Redzik i Stanisław Milewski<sup>25</sup>, zagadnienie unifikacji prawa w II Rzeczypospolitej spotkało się z dużym oddźwiękiem na łamach warszawskich czasopism prawniczych, takich jak „Gazeta Sądowa Warszawska”, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” czy „Palestra”. Zdecydowana większość przedstawicieli środowiska prawniczego optowała za utworzeniem odrębnej, niezależnej instytucji, mającej za zadanie opracować ogólne zasady prawa oraz projekty ustaw niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania aparatu państwowego. Ich postulat został spełniony przez Sejm Ustawodawczy 3 czerwca 1919 r., w związku z jednogłośnym uchwaleniem ustawy o komisji kodyfikacyjnej<sup>26</sup>. Składała się ona z prezydenta, trzech wiceprezydentów oraz 40 członków z możliwością poszerzenia tego grona na wniosek prezydenta. Minister sprawiedliwości zastępowany był w niej przez swojego delegata. Wspomniany członek rządu miał również możliwość osobistego udziału w obradach<sup>27</sup>. W skład komisji weszli najwybitniejsi teoretycy i praktycy prawa (tę propozycję wielokrotnie podkreślano w tekstach doktryny)<sup>28</sup>. Powołanie wspomnianej instytucji pozwoliło skoordynować prace zespołów prawników w celu osiągnięcia jak najwyższego poziomu spójności systemu prawa. W związku z tym należy podkreślić, że zdecydowana większość aktów prawnych stworzonych przez Komisję Kodyfikacyjną stanowiła podwalinę prawodawstwa polskiego po II wojnie światowej<sup>29</sup>.

Poglądy jurystów nie były jednakowe we wszystkich kwestiach związanych z tym wielkim wyzwaniem stojącym przed organami nowo odrodzonego państwa polskiego. Prawnicy wysuwali odmienne postulaty dotyczące priorytetowych gałęzi prawa wymagających jak najszybszej unifikacji. Zazwyczaj przedstawiane przez nich propozycje związane były z ich przedmiotem pracy czy badań naukowych. Jednak wielu autorów uważało, że jednolite prawo cywilne (w szczególności prawo małżeńskie i opiekuńcze) jest niezbędne do właściwego uczestnictwa jed-

<sup>25</sup> A. Redzik, S. Milewski, *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2011, s. 213.

<sup>26</sup> L. Górnicki, *Unifikacja i kodyfikacja prawa o spółkach akcyjnych w II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2015, t. 14, z. 1, s. 135.

<sup>27</sup> Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 roku o komisji kodyfikacyjnej, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 44, poz. 315.

<sup>28</sup> A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, wyd. 4, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2020, s. 54–55.

<sup>29</sup> Szerzej zob. L. Górnicki, *Komisja Kodyfikacyjna II RP: pozycja ustrojowa, struktura organizacyjna, podejmowanie decyzji*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2019, z. 328, s. 109–151.

nostki w obrocie prawnym<sup>30</sup>. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której obywatele z jednego końca Polski w określonym wieku uzyskują pełną zdolność do czynności prawnych, a obywatele z drugiego końca kraju, będący w tym samym wieku, nadal jej nie posiadają. W związku z powyższym należy zgodzić się z autorami, którzy wysuwali kwestie związane z prawem osobowym na pierwszy plan w kontekście planowej unifikacji.

Niektórzy autorzy na łamach czasopism prawniczych słusznie krytykowali także organy władzy państwowej za bierność w działaniach kodyfikacyjnych. W ich opinii ministerstwa powinny usystematyzować i przetłumaczyć na język polski akty prawne obowiązujące na terenach każdego byłego zaboru. Należy zgodzić się z tym poglądem doktryny prawniczej, gdyż używanie wydawnictw aktów prawnych nieautoryzowanych przez organy władzy państwowej sprawiało wiele problemów na etapie ich stosowania. W tym kontekście należy mieć na uwadze także wieloznaczność sformułowań używanych w kodyfikacjach zaborczych. Największe wyzwanie w tym zakresie dotyczyło byłego Królestwa Polskiego i zaboru rosyjskiego, gdzie akty normatywne umieszczane były w różnych dziennikach promulgacyjnych, a także istniały wątpliwości co do terytorialnego zakresu obowiązywania tych przepisów. Ponadto zwracano uwagę na brak komunikacji pomiędzy ministerstwami, które przygotowując doraźne projekty aktów prawnych nie komunikowały się ze sobą, co stało w sprzeczności z zasadą spójności prawa<sup>31</sup>.

Wobec wymienionych trudności nie sposób przecenić wpływu prac Komisji Kodyfikacyjnej, zwłaszcza w kontekście osiągnięć takich jak Kodeks zobowiązań (który wbrew nazwie obejmował też część ogólną prawa cywilnego)<sup>32</sup> czy kodyfikacja karna wprowadzona rozporządzeniem Prezydenta RP z 11 lipca 1932 r.<sup>33</sup> (tzw. kodeks Makarewicza)<sup>34</sup>. Inicjatywy te znacząco i fundamentalnie wpłynęły na rodzimą doktrynę prawną. Warto podkreślić, że opracowania Makarewicza cytowane są w aktualnej literaturze naukowej, w tym w komentarzach kodeksowych<sup>35</sup>.

<sup>30</sup> M. Krzesimowski, *Kolizje pomiędzy...*, *op. cit.*, s. 3; T. Bujak, *op. cit.*, s. 473–475; F. Fierich, *Rzut oka...*, *op. cit.*, s. 456.

<sup>31</sup> J. Kaczkowski, *op. cit.*, s. 2–3.

<sup>32</sup> A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *op. cit.*, s. 53–54.

<sup>33</sup> Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 1932 r., nr 60, poz. 571.

<sup>34</sup> P. Zawiejski, *Historia odpowiedzialności karnej – jej założenia i sposoby realizacji*, [w:] *Prawo Karne: wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Wolters Kluwer Warszawa 2021, s. 51.

<sup>35</sup> Por. J. Kulesza, B. Kunicka-Michalska, Ł. Pohl, T. Przesławski, A. Walczak-Żochowska, *Zasady odpowiedzialności karnej*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 3–207; M. Rakowski, *Międzywojenne piśmiennictwo i orzecznic-*

## Bibliografia

### Akty prawne

- Ustawa karna austriacka o zbrodniach, występkach i przekroczeniach z dnia 27 maja 1852 No 117 DPP, obowiązująca w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie i we Lwowie oraz Sądu Okręgowego w Cieszynie, przeł. na jęz. pol. oraz zaopatrzył przeglądem orzecznictwa i ustawodawstwa pol. J. Przeworski, Nakładem Księgarni F. Hoesicka, Warszawa 1924.
- Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r. z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami po roku 1918 wraz z ustawą wprowadczą do Kodeksu karnego dla Związku Północno-Niemieckiego (Rzeszy Niemieckiej) z dnia 31 maja 1870 r., przekł. urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa B. Dzielnicy Pruskiej, Spółka Pedagogiczna, Poznań 1920.
- Kodeks Karny z r. 1903 (przekład z rosyjskiego) z uwzględnieniem zmian i uzupełnień obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 1 maja 1921 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 1922.
- Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 roku o komisji kodyfikacyjnej, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 44, poz. 315.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 1932 r., nr 60, poz. 571.

### Literatura

- Bossowski F., *O naszych najbliższych zadaniach ustawodawczych*, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” 1919, R. 2, z. 1, s. 119–127.
- Bujak T., *Z praktyki międzydzielnicowego prawa małżeńskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1923, R. 51, nr 51, s. 473–475.
- Bzowski S., *Głos w sprawie ustawowego zjednoczenia wszystkich dzielnic Polski*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 18, s. 174–175.
- Fierich F.K., *Rzut oka na najważniejsze zadania prac kodyfikacyjnych*, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” 1919, R. 2, z. 4, s. 455–480.
- Fierich X., *Kilka uwag w sprawie obecnych zadań ustawodawstwa polskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 15, s. 141–143.
- Górnicki L., *Komisja Kodyfikacyjna II RP: pozycja ustrojowa, struktura organizacyjna, podejmowanie decyzji*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2019, z. 328, s. 109–151.
- Górnicki L., *Metoda opracowania i koncepcja kodeksu zobowiązań z 1934 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2008, nr 305, s. 79–94.
- Górnicki L., *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Kolonia Limited, Wrocław 2000.

---

two we współczesnych podręcznikach prawa karnego oraz komentarzach do kodeksu karnego, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2014, t. XVII, s. 287–302.

- Górnicki L., *Rola parlamentu w powstaniu i działalności Komisji Kodyfikacyjnej II RP w zakresie kodyfikacji prawa prywatnego*, [w:] *Zgromadzenia stanowe i organy przedstawicielskie w dziejach. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Józefowi Ptakowi*, red. J. Koredczuk, P. Wiązek, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 149–193.
- Górnicki L., *Unifikacja i kodyfikacja prawa o spółkach akcyjnych w II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2015, t. 14, z. 1, s. 133–168.
- Górnicki L., *Założenia i koncepcja kodyfikacji prawa w II RP*, „Prawo i Wiąż” 2022, nr 4, s. 618–661.
- Jastrzębski R., *Kodyfikacja i unifikacja polskiego prawa czekowego*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, t. 10, s. 99–117.
- Kaczkowski J., *Ustawodawstwo a prawnicy*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 1, s. 2–4.
- Krz. W., *Na tle różnic w prawodawstwach dzielnicowych*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 29, s. 235–236.
- Kzesimowski [M.], *Kolizje pomiędzy prawem cywilnym różnych dzielnic*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 1, s. 3.
- Kzesimowski M., *Nieco o naszej działalności prawodawczej*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 46, s. 362–363.
- Kulesza J., Kunicka-Michalska B., Pohl Ł., Przesławski T., Walczak-Żochowska A., *Zasady odpowiedzialności karnej*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 3–207.
- Makowski W., *W sprawie ujednostajnienia ustawodawstwa*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 2–3, s. 13–15.
- Markiewicz J., *Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego i jego twórcy w okresie międzywojennym 1919–1939 (Wybrane zagadnienia)*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2010, t. 3, s. 113–122.
- Pasek A., *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej jako przykład instytucji działającej pro publico bono*, [w:] *Pro publico bono – idee i działalność*, red. M. Marszał, J. Przygodzki, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, s. 169–178.
- Przeworski J., *Nowelizacja, czy wyczekiwanie nowej kodyfikacji*, „Palestra” 1924, nr 6–7, s. 328–334.
- Rakowski M., *Międzywojenne piśmiennictwo i orzecznictwo we współczesnych podręcznikach prawa karnego oraz komentarzach do kodeksu karnego*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2014, t. XVII, s. 287–302.
- Redzik A., *Czasopisma prawnicze a unifikacja prawa w Polsce międzywojennej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. 25, nr 3, s. 797–809.

- Redzik A., Milewski S., *Themis i PHEME. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2011.
- Rogojski W., *Kilka uwag o źródłach, kodyfikacji i układzie nowego kodeksu cywilnego polskiego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1920, R. 48, nr 19, s. 153–154.
- Stożkowski T., *Projekt dwóch potrzebnych ustaw*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1923, R. 51, nr 31, s. 269–274.
- Swadźba S., *System gospodarczy Polski w latach 1918–2018*, „Optimum. Economic Studies” 2019, nr 1(95), s. 19–31.
- Wiśniewska-Jóźwiak D., *Unieważnienie małżeństwa i jego skutki majątkowe w świetle prawa o małżeństwie z 1836 r.*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2011, t. XIV, s. 131–144.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, wyd. 4, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2020.
- Wniosek nagły posła dr-a Zygmunta Marka i tow. w sprawie powołania do życia komisji dla stworzenia jednolitego ustawodawstwa w Państwie Polskiem*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 15, s. 152.
- Zawiejski P., *Historia odpowiedzialności karnej – jej założenia i sposoby realizacji*, [w:] *Prawo Karne: wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 37–59.
- Zoll F., *Nasze zadania najbliższe w dziedzinie międzynarodowego i międzydzielnicowego prawa prywatnego*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1919, R. 47, nr 23, s. 231–233.

MIKOŁAJ TRUSZKOWSKI

STUDENT, UNIwersYTET ŁÓDZKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-4262-5776](https://orcid.org/0000-0002-4262-5776)

ADAM JERZY BIAŁAS

DR HAB., PROF. UM W ŁODZI, UNIwersYTET MEDYCZNY W ŁODZI;

STUDENT, UNIwersYTET ŁÓDZKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-3501-167X](https://orcid.org/0000-0002-3501-167X)

### ***Doktrynalne koncepcje unifikacji prawa w okresie II Rzeczypospolitej na łamach warszawskich czasopism prawniczych***

Kwestia unifikacji prawa w II Rzeczypospolitej po odzyskaniu niepodległości znalazła znaczący oddźwięk w warszawskich pismach prawniczych, takich jak „Gazeta Sądowa Warszawska”, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego” czy „Palestra”. Na ich łamach przedstawiciele doktryny wysuwali swoje postulaty dotyczące gałęzi prawa, które wymagają działań priorytetowych pod kątem unifikacji. Znaczna część doktryny prawniczej wskazywała prawo cywilne jako dziedzinę do możliwie jak najszybszego ujednoczenia, gdyż

zapewniłoby to prawidłowość obrotu prawnego. Ponadto juryści krytykowali władze państwowe za bierność w procesie kodyfikacji. Ich zdaniem ministerstwa powinny usystematyzować i przetłumaczyć na język polski akty normatywne obowiązujące na obszarach każdego byłego zaboru. Największe wyzwanie w tym zakresie dotyczyło dawnego Królestwa Polskiego i zaboru rosyjskiego, gdzie akty prawne publikowano w różnych dziennikach promulgacyjnych. Wątpliwości budził także zasięg terytorialny tych przepisów. Ponadto zwracano uwagę na brak komunikacji pomiędzy ministerstwami, które nie konsultowały się ze sobą w związku z przygotowaniem *ad hoc* projektów aktów prawnych, co jest sprzeczne z zasadą spójności systemu prawnego.

**Słowa kluczowe:** unifikacja prawa, spójność prawa, ujednolicanie prawa, doktryna prawnicza, czasopisma prawnicze, systemy prawne, II Rzeczypospolita

MIKOŁAJ TRUSZKOWSKI  
STUDENT, UNIVERSITY OF ŁÓDŹ  
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-4262-5776](https://orcid.org/0000-0002-4262-5776)

ADAM JERZY BIAŁAS  
PHD, DSC, ASSOCIATE PROFESSOR, MEDICAL UNIVERSITY OF ŁÓDŹ;  
STUDENT, UNIVERSITY OF ŁÓDŹ  
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-3501-167X](https://orcid.org/0000-0002-3501-167X)

### *The doctrinal concepts of the unification of law in the period of the Second Polish Republic in the pages of Warsaw legal journals*

The issue of the unification of law in the Second Polish Republic after regaining independence gained a significant response in the pages of Warsaw legal magazines, such as: *Gazeta Sądowa Warszawska*, *Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego* or *Palestra*. The opinions of jurists varied significantly, including different postulates concerning priority branches of law for unification. However, a large part of the doctrine indicated civil law as a priorate for unification, in terms of the correctness of legal transactions. Moreover, lawyers criticized state authorities for their passivity in codifying process. In their opinion, the ministries should systematize and translate into Polish the legal acts in force in the areas of each former partition. The greatest challenge in this regard concerned the former Kingdom of Poland and the Russian partition, where normative acts were published in various promulgation journals. There were also doubts about the territorial scope of these provisions. Moreover, attention was drawn to the lack of communication between the ministries which did not communicate with each other when preparing *ad hoc* draft legal acts, which was contrary to the principle of legal consistency.

**Keywords:** unification of law, coherence of law, harmonization of law, legal doctrine, legal journals, legal systems, the Second Polish Republic

